

Müzik, Çocuk Gelişimi ve Öğrenme

Music, Child Development and Learning

Şeyda ÇILDEN

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü Müzik Öğretmenliği Anasanat Dalı

Özet

İlköğretimden başlayarak, amansız bir yarış ortamında ve olağanüstü ders yükü altında olan çocukların bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimini sağlıklı bir düzenle sağlamak, okullarımızda uygulanmakta olan sözel ve sayısal alanlardaki yeteneklerin ortaya çıkarılması çabalarının yanısıra, sanatsal yeteneklerin de ortaya çıkarılmasıyla mümkün olabilir. Günlük yaşantılarındaki tekdüzeliği gidermek, bedensel, ruhsal ve zihinsel sağlıklarını koruyabilmek için ilköğretim çağındaki çocuklarımızı değişik aktivitelere yönlendirmek gerekmektedir. Müziğin de içinde bulunduğu düzenli sanatsal etkinliklerle çocuklarımızın üzerindeki baskıların hafifletilmesi sağlanmalıdır. Müzik, insanın yaşamında vazgeçilmez bir olgu ve çocuğun doğal çevresinde etkileştiği önemli bir boyuttur. Öğrenme bireyin davranışlarını değiştiren bir süreçtir. Müzik eğitiminin amacı da, çocuklarımızın sanatın bu önemli boyutunu yeterli derecede algılayarak davranışlarında olumlu değişiklikler yaratmalarını sağlamaktır.

Anahtar sozcükler : çocuk, eğitim, müzik eğitimi

Abstract

For children who are supposed to survive in an almost merciless racing atmosphere and an extremely heavy course load beginning from primary school education, it can be possible to ensure their physical, psychological and mental development only by detecting artistic talents in accompaniment with verbal and numerical talents that are currently being focused on in our schools now. In order to have them get rid of the monotony of daily life, and to keep them physically, psychologically and mentally healthy, it is necessary to orient our children to different activities. Pressure on our children must be lifted by means of regular art activities including music. Music is an inevitable fact in one's life and also an important dimension that child interacts within his/her natural environment. Learning is a process that changes the behaviors of an individual. Aim of music education is to provide enhancements in behaviors of a child by making them adequately understand this important dimension of art.

Keywords: child, education, music education

1. Giriş

Günümüz eğitim koşullarında ilköğretim çağındaki çocuklarımızın bir yarış ortamına itildiğini yadsımamız olanaksızdır. İlk yıllardan başlayarak amansız bir koşuşturmaya, sabahın erken saatlerinden itibaren, okullara ulaşmak için bindikleri servis araçlarında başlamaktadırlar. Kalabalık sınıflarda yapılmaya çalışılan dersler sonucunda verilen yüklü ödevlerle ve daha ilerideki dönemlerde dersanelerin de yükü eklenerek çocuklarımızın yaşamları adeta bir yarışa dönüşmektedir. Bu denli ders yükü altında çocuğun bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimini sağlıklı bir düzenle sağlamak, okullarımızda uygulanmakta olan sözel ve sayısal alanlardaki yeteneklerin ortaya çıkarılması çabalarının yanısıra, sanatsal yeteneklerin de ortaya çıkarılmasıyla mümkün olabilir. Böylelikle ruh sağlığı bozulmamış, nitelikli, özgüvene sahip bireyler yetiştirilebilir.

Günlük yaşantılarındaki tek düzeliği gidermek, bedensel, ruhsal ve zihinsel sağlıklarını koruyabilmek için, ilköğretim çağındaki çocuklarımızı değişik etkinliklere yöneltmek gerekmektedir. Resim derslerinde boyalarla özgürce resim yapmaları sağlanmalı, müzik derslerinde oyunlarla birleştirilmiş tüm vücuduyla hareket edip katılabileceği tekerlemeler, türküler, şarkılar söyleyebilmeli, evinde kendisinin boş kutulardan, şişelerden v.b. yaptığı müzik gereçleriyle gerçekleştirebileceği ritmik çalışmalarla çalgı çalma denemelerinde bulunabilmelidir. Düzenli olarak yapılan sanatsal etkinliklerle (resim, şarkı ve çalgı koroları, oyun, ritmik danslar, halk oyunları v.b.) çocuklarımızın üzerindeki baskıların biraz olsun hafifletilmesi sağlanmalıdır.

Çağdaş eğitim anlayışında birey, bedensel, devinişsel, duyuşsal ve bilişsel yapılarıyla bir bütün olarak ele alınıp her alanda da dengeli bir şekilde eğitilmelidir (Uçan, 51).

Milli Eğitim Temel Kanunu, “çocuklar bilgi, beceri ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmelidir” görüşünü vurgulamaktadır. Ancak eğitim sistemimiz her öğretim düzeyinde sayısal ve sözel gibi iki ana yetenek alanında sıkışıp kalmıştır. Yetenek bireysel “ne yapabileceğini” gösterdiği için, bireyler tüm yetenek alanlarında tanındığı taktirde onların ne yapabilecekleri kestirilebilir. Sınırlı bir sayısal-sözel yetenek anlayışı bireylerin niteliklerini bütünsel olarak ortaya koyamaz (Selçuk, 101).

Okullarda verilmeye çalışılan eğitimle çocuklarımız bir bütün olarak ele alınmalıdır. Okulda eğitim ve öğretimin asıl amacı öğrencinin bütün yönlerinin, yani bütün kişilik özelliklerinin en son sınırına kadar geliştirilmesidir. Dersler bunu kısmen yapar. Bundan başka, öğrencinin daha kimi etkinliklerle “yaşantı” kazanması gerekir. Bu yaşantılar, derslerin erişemediği noktalara girerek bireyi çeşitli yönlerden geliştirecektir (Binbaşıoğlu, 2008). Yaşantı; bireyin belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda bireyde kalan izdir (Senemoğlu, 96). İlköğretimde çoğu zaman yapılamayan müzik derslerinde çocuğun bu boyutu geliştirilebilir. Ancak etkin müzik öğretene herkesin çocuğu tanınması ve onun gelişimsel özelliklerini bilmesi gerekir.

İyi bir eğitim sürecinde, her çocuğun dengeli gelişimini gerçekleştirebilmesi için kendi çabalarına yardımcı olunması ve her çocuğun diğer çocuklardan bazı yönleriyle farklı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bu nedenle öğretim programları uyarlanabilir ve esnek olmalıdır.

Müzik insanın yaşamında vazgeçilmez bir olgudur. Çocuğun doğal çevresinde etkileştiği bir boyuttur. Oyun içinde söylediği tekerleme, şarkı, türkü, televizyonda-radyoda dinleyip duyduğu müzikler gibi.

İlköğretim okullarında müzik genellikle araç olarak kullanılır. Bu, müziğin değişik yönlerini, kendinin ve arkadaşlarının davranışlarını, yerel, ulusal ve uluslararası toplulukları, çocuğun anlamasını sağlayan bir araçtır. Müzik eğitimi yaparken öğretmenler müzik eğitiminin, kişilik gelişimi, sosyal gelişim ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerini değerlendirmektedirler.

Çocuğun gelişim alanı içinde, öğretmenlerin müzik öğretimiyle ilişkilendirecekleri bilgiye gereksinimleri vardır. Değişik yaş gruplarının genel özellikleriyle ilgili bilgiler öğretmen için her zaman önemli bir araç olmakla birlikte, bu yaş gruplarında çocukların nasıl ulaştırılabilecekleri de eşit değerdedir.

Satis Coleman ve Carl Orff ayrı ayrı yaptıkları araştırmalarla, ‘çocuklar için müzik’i tanımlamaya çalışmış kompozitörlerdir. Her ikisi de çocukların müzik deneyimleri başladığında konuşmanın, şarkı söylemenin ve hareket etmenin birbiriyle içiçe ilişki içinde olduğuna ve söz örgüsünün ritm örgülerinin gelişmesine, ritm örgülerinin de

daha sonra melodik örgülerin gelişimine yardımcı olduğuna inandılar. Her ikisi de müziği yaratıcı bir sanat olarak gördüler ve müzik eğitimini ilk çağlardan günümüze gelen müzik yansıması olarak değerlendirdiler. Doğal gelişim, nesnelerin birbirine vurma gereksiniminden kaynaklandığı için bu eğitimciler çocukların vurabilecekleri veya mızrapla çalabilecekleri çalgıların tasarımını gerçekleştirdiler (Nye, 36).

2. Çocuk ve Müzik

Çocuklar her türlü materyalden elde edilen sesleri kullanma, deneme, öğrenmeye gereksinim duyarlar. Çocukların melodik kavramları, yetişkinlerinkinden farklıdır ve yetişkinlerin standartlarına göre değerlendirilmemeleri gerekir. Okul öncesi çocuk öncelikle seslerle ilgilenir, neyin hangi sesi çıkardığını merak eder. Müzik çocuğun yaşamının bir parçası olmalıdır. Eğer müzik çocuklar için bir dil olacaksa onu kullanmaları gerekir. Yapılan araştırmalar, çocuklara ritm çalışması yapan öğretmenlerin, bu çalışmaların, öğrencilerin sadece uygun zamanda uygun ritmi vermesinin geliştirilmeye çalışılması olmadığı, öğrencinin ritmik etkiye karşı kendi fiziksel tepkisini ortaya koyabilme özgürlüğünün de ritm çalışmaları sırasında verilmeye çalışılması gerektiğinde birleştiklerini ortaya çıkarmıştır (Nye, 38).

3. Çocuk Gelişimine Müziğin Katkıları

Çocuk başka şeylerin yanısıra, güvenlik hissi, grup içinde yer edinebilme, bir etkinlikte yer alabilme ve kendi sorunlarıyla yüzleşme ve başarılı olmaya gereksinim duyar. Müzik programı, müzik deneyimlerinin kalitesiyle, programın düzenlenmesi ve ele alınan müzik öğretim yöntemleriyle birlikte çocuğun gelişimine katkıda bulunur. İyi hazırlanmış bir müzik eğitimi programıyla çocuk; yaşamın zevkini ve anlamını, sınıf içinde, toplumda, dünyada yaşamayı anlayabilir. Ulusal ve dünya tarihini anlamlı kılabilir. Bilim, sanat, sosyal bilimler, sağlık, din gibi alanlara ilgiyi geliştirip bilgilendirilebilir. Yaratıcılığı, değişik tür aktivite düşünceleri geliştirilebilir ve davranışlarında olumlu gelişmeler sağlanabilir.

4. Öğrenme İlkeleri Ve Müzik

Müzik eğitimine yardımcı olan pekçok ilkeden sözedilebilir. Bu ilkeler çocuğun nasıl büyüüp geliştiğine ve nasıl öğrendiğine dayandırılmıştır. Müzik etkinliklerinin organize edilmesinde bu ilkeler yardımcı olurlar. Öğrenme bireyin davranışlarını değiştiren bir süreçtir. Bu süreçte birey amaçlarının anlamını ve değerini anlar. Çocuğun

müzik etkinliklerine katılımıyla davranışlarında değişikliğe neden olan ilkeler şu şekilde sıralanabilir;

- Hazırlık ve olgunlaşma
- Güvende ve rahat hissetme
- Bireysel farklılıkların ortaya konulması
- Motivasyon
- Çevre
- Problem çözümü
- Bütün-parça-bütün
- Süreklilik
- Değerlendirme (Nye, 43)

4.1. Hazırlık ve Olgunlaşma

Çocuklar olgunluk aşamasında en iyi öğrenmeye eğilimlidirler. Müzikte her ne öğretilcekse öğrenen bireyin zihinsel, fiziksel ve sosyal kapasitesiyle beraber öğretilmelidir. Çocuğun müzikteki birikimleri ve deneyimleri, ihtiyaç duyulan becerilerin ve anlamının öğrenilmesine yardımcı olur. Daha karmaşık görevler öğretmen tarafından yapılmalı, çocuğun başarısızlığının en az düzeye indirilmesi için planlanmalıdır. Çocuklar yeni birşey öğrenmek için zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan hazır olmalıdırlar.

4.2. Güvende ve Rahat Hissetme

Öğrenme, çocuk kendini güvende hissettiğinde ve rahat olduğunda faydalıdır. Sıcaklık, ışıklandırma, çalışmasıyla dinlenmesi arasındaki uygun aralıklar çocukları fiziksel açıdan güvende ve iyi hissettiren noktalar. Öğrenen bireyin “ego”su ve “ben” kavramı, öğrenme sürecine katılmaya ihtiyaç duyar. Müzik dersi müfredat programlarının en güçlü yanı, sosyal boyutunun olmasıdır. Müzik öğretmenin amacı, çocuğun sosyal çevresi içinde kendini güvende hissetmesini sağlamaktır. Yaşadığı çevrenin değer verdiği ve saygı duyduğu katılımcı bir birey olması, bu çevrenin değer yargılarını paylaşması gibi.

4.3. Bireysel Farklılıkların Ortaya Konulması

Çocuğun öğrenmesinde en iyi verim, bireysel farklılıkların ortaya konulmasıyla sağlanır. Çünkü her çocuğun birikimleri ve öğrenme düzeyi birbirinden farklıdır. Öğrenme durumları, farklı çocuklar için farklı sonuçlara sebep olabilir. Öğretmenler zayıf öğrenme tepkilerinin nedenlerini öğrenmek zorundadır. Bireysel üstün tepkiler

beslenmeli ve desteklenmelidir. Hatta bu iyi tepkiler bireyler arasındaki farkı aşılmaz hale getirirse bile müzik, birçok değişik etkinliğin değişik öğrenme aşamalarına uyarlanabilmesinden dolayı bireysel farklılıkların ortaya çıkarılmasına yatkındır. Müzik öğretmeni çocukların farklılıklarını ve müziğin çok yönlü kullanılmasını göz önünde tutarak plan yapmalıdır.

4.4. Motivasyon

Çocuklar iyi motive edildiklerinde en iyi öğrenirler. Öğrenmede motivasyonun anlamı öncelikle düşünülmesi gereken bir konudur. Motivasyon (motivation); 1.(fel.) güdüleme, güdülenim 2. (dilb.) nedenlilik, 3.(huk.) gerekçelendirme (Saraç, 921). olarak ifade edilmektedir. Belli durumlarda, belli amaçlara ulaşmak ve gerekli davranışların yapılabilmesi için organizmayı harekete geçiren, enerji veren, duyuşsal bir yükselime (coşku- istek) neden olan ve davranışları yönlendiren bir “itici güç”tür. Güdülenme belli amaçlara ulaşmak için bir güç kazanma halidir (Fidan, 232). Müzik dersinde çocuk ne yaptığını ne zaman zihinsel ve fiziksel olarak katılımcı olduğunu ve ne zaman planlama aşamasında yer aldığını anladığı zaman “motive” olur. Hangi konu olursa olsun, öğrencilerin niçin uğraşmak zorunda oldukları, bir tartışma ortamı açılarak öğretmen ve öğrencilerle birlikte ortaya konulabilir (Sönmez, 138). Çünkü çocuklar, yaptıkları etkinliğin anlamını ve amacını anlarsa, etkinlik onlara ait olur. Çeşitlilik de motivasyonun doğal aracıdır. Müzik, değişik etkinlikler sağlamakla kalmaz aynı zamanda iyi bir planlama çeşitliliği sağlar. Ör: Sololar, küçük, büyük grup etkinliklerine katılma gibi. Müzik deneyimlerinden sağlanan doyum ve haz öğrenmeyi motive eder. Başarı, motive edici bir faktördür ve iyi bir öğretim bunları sağlar.

4.5. Çevre

Zengin ve uyarıcı bir çevrede çocuklar daha iyi öğrenme eğilimindedirler. Özellikle öğretim malzemesi bakımından zengin bir çevre, yeterli sayıda kaliteli müzik içeren kitaplar, kasetler, CD, v.b. sağlanmalıdır. Çevreye ait en önemli etken öğretmendir. Eğer öğretmen müzikal açıdan duyarlı, iyi eğitilmiş, kendi bilgisini, sevgisini aktarabilen bir öğretmen değilse, yukarıda sözü edilen çevrenin bir anlamı olmaz. Ayrıca okul öncesi ev yaşantısındaki müzik çevresinin, çocuğun daha sonraki müzik çevresini oluşturmada önemli etken olduğu söylenebilir.

4.6. Problem Çözümü

Çocuklar neyi başarmaya çalıştıklarını anlarsa ve amaçlarıyla müzik etkinliklerindeki ilişkiyi kavrarlarsa en iyi şekilde öğrenirler. Öğrencilere zor gelen problemlerin çözümü söz konusu olduğunda müzik becerilerine önem verilmelidir. Etkin olarak müzikal sorun çözmeye ilgi duyma motive eden bir faktördür. İyi bir öğretmen, öğrencisini, sorunu nasıl farkedeceği konusunda desteklemeli, nasıl çözüm gerektiği konusunda kendisinin neler yapabileceğini anlamasını ve sorun çözümedeki başarısını değerlendirmesini sağlamalıdır.

Alıştırma yapma, problem çözümünün diğer bir yoludur. Belli müzik becerilerinin kazanılması için alıştırma yapma zorunluluğu vardır. Eğer alıştırma, öğrenme sürecinin değerli bir bölümü olacaksa, öğrenen bireyin, bu alıştırmanın hangi müziksel sorunun çözümünde kullanılacağını bilmesi gerekir. Problemi anlamalı, çözümüne duyulan ihtiyacı hissetmeli ve çok tekrar yapmalıdır.

4.7. Bütün- Parça- Bütün

Çocuklar tek tek parçaların bütünle ilişkisini andıklarları zaman en iyi öğrenirler. Ör: şarkıyı ilk kez duyuyorsa ve daha sonra çalışılan bölümün şarkının bütünü ile ilişkisini anlayabiliyorsa, şarkının bir bölümünün geliştirilmesi gerektiğini anlayabilir. Bu, sentez-analiz- sentez olarak da ifade edilebilir.

4.8. Süreklilik

Öğrenme, günden güne, aşamadan aşamaya, etkinlikten etkinliğe, süreklilik olduğu zaman gerçekleşir. İlköğretim okullarında müziğin planlanmasına ve üniteden üniteye dizimsel bir şekilde düzenlenmesiyle öğretime gerek duyulur. Öğrenme, bir sıra ve süreklilikle gerçekleştirilmediğinde öğrenilenlerin bir kısmı kaybolur. İyi bir öğretmen ve istekli bir öğrenciyle harcanan zaman eğer süreklilik olmazsa bir süre sonra gelecek için kaybedilen bir aşama olabilir. Dengeli bir müzik programı birbiriyle ilişkili etkinlikleri içerir ve bunların herbiri süreklilik ister. Çocuğun müzikteki yeteneğinin gelişimi, uzman öğretmenlere gereksinim duyar.

4.9. Değerlendirme

Öğrenme, öğrencinin performansı değerlendirildiğinde yararlıdır. Öğrenci amaçlarına ne kadar yaklaştığını bilirse o zaman öğrenmeyi anlar ve öğrenmeyi daha fazla ister. Öğrenme sürecinin bir parçası olarak hem bireysel, hem grup değerlendirmesi yapılmalıdır. Değerlendirmenin olumlu yönü ilkönce vurgulanmalıdır. Sorularla değerlendirme yapılmalıdır. Bugün neyi yaptık, hangi yönlerden ilerleme yaptık, yaptıklarımızdan neyi beğendik gibi. Daha sonra hangi şekilde ilerleme yapılabilir, yarın daha iyi nasıl yapabiliriz, bunu nasıl planlarız gibi sorular sorulmalıdır. Bu hem değerlendirmeye hem bir sonraki çalışmaya ilişki sağlayabilir.

5. Sonuç

Çocuklarımız, onların müzikal deneyimlerini sağlama ve yönlendirmede aktif rol alan bir öğretmenle müzik eğitimi alabilmeli, çocuğun duygusal, zihinsel, fiziksel ve estetik gelişim özellikleri gözönünde bulundurulmalı, müzik yoluyla müzik öğretilmeli, müziğe öğretim programının bir parçası olarak bakılmalı ve programın anlamlı bir bölümü haline gelmesi için üniteler gözönünde bulundurulmalı, hem yetenek ve hem de anlamayı sağlayacak davranış tarzında müzik öğretilmeye çalışılmalıdır.

Kaynaklar

- Binbaşıoğlu, C., *Genel Öğretim Bilgisi*, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara, (1983)
- Fidan, N., *Okulda Öğrenme*, Alkım Yayınevi, Ankara, (1995)
- Nye, R.E., *Music For Elementary School Children*, "Music, Child Development and Learning" , The Center For Applied Research In Education, Inc. New York, (1967)
- Saraç, T., *Büyük Fransızca Türkçe Sözlük*, Adam Yayınları, Ankara, (1986)
- Selçuk, Z., *Eğitim Psikolojisi*, PeGem, Ankara, (1996)
- Selçuk, Z., *Okul Deneyimi ve Uygulama Öğretmen ve Öğrenci Davranışlarının Gözlenmesi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2000)
- Senemoğlu, N., *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Özsen Matbaa L.T.D., Ankara, (1998)
- Sönmez, V., *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Pegem Personel Geliştirme Merkezi Yayın No: 12, Ankara, (1994)
- Uçan, A., *Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildiriler*, Ankara, (1984)